

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
PAOLA MENGOZZIEGO
przedstawiona w dniu 7 marca 2013 r.¹

Sprawa C-521/11

**Amazon.com International Sales Inc.,
Amazon EU Sàrl,
Amazon.de GmbH,
Amazon.com GmbH, in Liquidation,
Amazon Logistik GmbH**
przeciwko

**Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte
Gesellschaft mbH**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Oberster Gerichtshof (Austria)]

Prawo autorskie i prawa pokrewne — Dyrektywa 2001/29/WE — Prawo do zwielokrotniania —
Wyjątki i ograniczenia — Wyjątek kopii na użytek prywatny — Godziwa rekompensata —
Możliwość zwrotu opłaty za kopie na użytek prywatny stosowanej do urządzeń, sprzętu i materiałów
związanych ze zwielokrotnianiem cyfrowym — Finansowanie instytucji społecznych i kulturalnych na
rzecz osób uprawnionych z tytułu praw autorskich — Wpłata godziwej rekompensaty w różnych
państwach członkowskich

1. Ochrona praw autorskich to niezwykle skomplikowana dziedzina prawa, w której wchodzą w grę różne interesy. Szybki rozwój technologii zmienił i nadal głęboko zmienia zarówno charakter chronionych utworów, zasady ich wykorzystywania, jak również modele wprowadzania ich do obrotu, stale tworząc nowe wyzwania dla ochrony praw autorskich do utworów i właściwej równowagi między spornymi interesami.

2. W ramach strategii na rzecz wspierania rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Europie prawodawca Unii podjął próbę harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego między innymi poprzez przyjęcie dyrektywy 2001/29/WE², będącej przedmiotem niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożonego przez Oberster Gerichtshof (Austria). Dyrektywa 2001/29 została przyjęta w celu stworzenia zharmonizowanych ram prawnych na rynku wewnętrznym zapewniających brak zakłóceń wynikających z różnorodności przepisów państw członkowskich³ oraz w celu umożliwienia dostosowania do nowych form eksploatacji praw i nowych form wykorzystania i rozwoju technologicznego⁴.

1 — Język oryginału: włoski.

2 — Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, s. 10). Zobacz w szczególności motyw 2 tej dyrektywy.

3 — Zobacz motyw 1 dyrektywy 2001/29, a także wyroki: z dnia 12 września 2006 r. w sprawie C-479/04 Laserdisken, Zb.Orz. s. I-8089, pkt 26, 31–34; z dnia 21 października 2010 r. w sprawie C-467/08 Padawan, Zb.Orz. s. I-10055, pkt 35.

4 — Zobacz motywy 5, 6, 7, 39 i 47 dyrektywy 2001/29 i opinia rzecznik generalnej E. Sharpston z dnia 24 stycznia 2013 r. w sprawach połączonych od C-457/11 do C-460/11 Wort i in., w toku, pkt 29.

3. Dyrektywa 2001/29 jest jednak rozwiązaniem kompromisowym przyjętym na podstawie różnych tradycji i pojęć prawnych istniejących w państwach członkowskich Unii⁵, dlatego pozostawiła wiele niezharmonizowanych aspektów w dziedzinie prawa autorskiego, wprowadzając liczne wyjątki i pozostawiając państwom członkowskim dużą swobodę działania w ramach transpozycji jej przepisów do tego stopnia, że zrodziło się pytanie, czy pomimo zadeklarowanych celów prawodawca Unii w rzeczywistości praktycznie nie zrezygnował z harmonizacji prawa autorskiego⁶.

4. W tych okolicznościach dyrektywa doprowadziła do powstania licznych problemów związanych z jej wykonaniem. Najlepszym ich przykładem jest postępowanie główne, w ramach którego przedłożono do Trybunału cztery pytania prejudycjalne będące przedmiotem niniejszej sprawy. Postępowanie to dotyczy sporu między międzynarodową grupą zajmującą się internetową sprzedażą nośników zapisu a spółką zbiorowego zarządzania prawami autorskimi w odniesieniu do zapłaty „godziwej rekompensaty”, przewidzianej w dyrektywie 2001/29 jako odszkodowania za korzystanie z utworów chronionych prawem autorskim. Zastosowanie w praktyce przez państwa członkowskie pojęcia godziwej rekompensaty jest jednym z bardziej skomplikowanych zagadnień dyrektywy 2001/29 i nadal powoduje problemy dotyczące związku między dyrektywą a transponującymi je przepisami krajowymi. Trybunał orzekł już wcześniej w sprawach związanych z tym zagadnieniem i sformułował pewne zasady przewodnie⁷. W niedalekiej przyszłości ponownie będzie rozstrzygać kolejne aspekty tego zagadnienia⁸.

5. Przed przystąpieniem do analizy pytań przedłożonych w niniejszej sprawie, w której Trybunał musi po pierwsze uzupełnić swoje orzecznictwo dotyczące pojęcia godziwej rekompensaty, a po drugie musi zareagować na pewne nowe konkretne zagadnienia, nie sposób jednak nie zauważyć, że odpowiedzi, których Trybunał udzielił i jeszcze udzieli na różne pytania podniesione przez sądy krajowe, dotyczą ram prawnych określonych przez istniejące przepisy prawa Unii. Jeżeli jednak w danym kontekście prawnym odpowiedzi Trybunału zawierają ważne wskazówki umożliwiające ustalenie w praktyce form, zakresu i sposobów ochrony prawa autorskiego oraz równowagi różnych interesów, to zadaniem prawodawcy Unii jest stworzenie odpowiednich ram normatywnych, które – na podstawie decyzji także o charakterze politycznym – pozwolą jednoznacznie określić te formy, zakres, sposoby oraz równowagę interesów. W tym kontekście z zadowoleniem należy przyjąć niedawną inicjatywę podjętą przez Komisję Europejską zatwierdzenia planu działania, której celem jest udoskonalenie prawa autorskiego⁹.

6. W związku z tym uważam, że na podstawie analizy niektórych zagadnień będących przedmiotem niniejszej sprawy w sposób oczywisty można stwierdzić, iż liczne problemy związane ze stosowaniem dyrektywy 2001/29 wynikają z niewystarczającego poziomu harmonizacji przepisów dotyczących prawa autorskiego w Unii. Moim zdaniem okoliczność ta wskazuje, że – chociaż ważne jest respektowanie wspomnianych różnych tradycji i pojęć prawnych związanych z prawem autorskim istniejących w państwach członkowskich – to jednak w celu opracowania nowoczesnych ram prawnych dla prawa autorskiego w Europie, które, biorąc pod uwagę różne sprzeczne interesy, pozwolą zapewnić prawdziwy jednolity rynek w tej dziedzinie poprzez wspieranie kreatywności, innowacji i rozwoju nowych modeli działalności gospodarczej, należy koniecznie dążyć do osiągnięcia znacznie wyższego poziomu harmonizacji przepisów krajowych niż poziom uzyskany w dyrektywie 2001/29.

5 — Odnosnie do szczegółowej analizy i stosownych odniesień zob. opinia rzecznik generalnej V. Trstenjak z dnia 11 maja 2010 r. w ww. w przypisie 3 sprawie Padawan, pkt 41–44.

6 — Zobacz w szczególności ww. w przypisie 4 opinia rzecznik generalnej E. Sharpston w sprawach połączonych Wort i in., pkt 28, 30.

7 — Zobacz w szczególności ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan; wyroki: z dnia 16 czerwca 2011 r. w sprawie C-462/09 Stichting de Thuisakopie, Zb.Orz. s. I-5331; z dnia 9 lutego 2012 r. w sprawie C-277/10 Luksan.

8 — Oprócz niniejszej sprawy i ww. w przypisie 4 spraw połączonych Wort i in. Trybunał w niedalekiej przyszłości będzie musiał zająć stanowisko w przedmiocie pytań prejudycjalnych dotyczących godziwej rekompensaty, o której mowa w dyrektywie 2001/29, w sprawie C-435/12ACI Adam, w toku i w sprawie C-463/12 Copydan Båndkopi, w toku.

9 — Zobacz komunikat prasowy Komisji z dnia 5 grudnia 2012 r. (Memo/12/950). W związku z powyższym warto odnotować, że godziwa rekompensata, która jest przedmiotem niniejszej sprawy, słusznie została określona przez Komisję jako jedna z najbardziej problematycznych kwestii w dziedzinie prawa autorskiego, wymagających natychmiastowego działania.

I – Ramy prawne

A – Prawo Unii

7. W myśl art. 2 dyrektywy 2001/29 co do zasady państwa członkowskie przyznają twórcom wyłączne prawo do zezwalania lub zabraniają bezpośredniego bądź pośredniego, tymczasowego lub stałego zwielokrotniania utworu, przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiegokolwiek formie, w całości bądź częściowo.

8. Artykuł 5 ust. 2 i 3 dyrektywy 2001/29 zapewnia jednak możliwość wprowadzenia przez państwa członkowskie pewnych wyjątków i ograniczeń tego prawa. W szczególności zgodnie z art. 5 ust. 2 lit. b) tej dyrektywy państwa członkowskie mogą wprowadzić wyjątki od wyłącznego prawa twórcy do powielania swojego utworu w odniesieniu do „zwielokrotniania na dowolnych nośnikach przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych, pod warunkiem że podmioty praw autorskich otrzymają godziwą rekompensatę” (tzw. wyjątek „kopii na użytek prywatny”)¹⁰.

B – Prawo austriackie

9. Paragraf 42 Urheberrechtsgesetz z dnia 9 kwietnia 1936 r.¹¹ (austriackiej ustawy o prawie autorskim, zwanej dalej „UrhG”) stanowi, co następuje:

„1. Każdy może wykonać pojedyncze kopie utworu na papierze lub na podobnym nośniku na użytek osobisty.

2. Każdy może wykonać pojedyncze kopie utworu na nośnikach innych niż te, o których mowa w ustępie 1, na użytek osobisty i do celów badawczych w zakresie, w jakim jest to uzasadnione przez realizację celu innego niż handlowy.

3. Każdy może samodzielnie wykonać pojedyncze kopie utworu, które zostały opublikowane w kontekście informacji medialnych, na użytek osobisty, pod warunkiem że jest to podobne zastosowanie.

4. Każda osoba fizyczna może wykonać pojedyncze kopie utworu na nośnikach innych niż te, o których mowa w ust. 1 na użytek prywatny nie w celach bezpośrednio, ani pośrednio handlowych.

5. Z zastrzeżeniem postanowień ust. 6 i 7 niniejszego paragrafu publiczne udostępnianie utworu za pośrednictwem kopii nie stanowi zwielokrotniania na użytek osobisty lub prywatny. Kopie wykonane na użytek prywatny lub osobisty nie mogą być wykorzystywane do publicznego udostępniania utworu.

[...]”.

10 — Ponadto art. 5 ust. 5 dyrektywy 2001/29 uzależnia wprowadzenie wyjątku obejmującego kopię na użytek prywatny oraz innych wyjątków i ograniczeń przewidzianych w art. 5 ust. 1–4 od spełnienia trzech warunków. Po pierwsze, wyjątek musi być stosowany tylko w niektórych szczególnych przypadkach, po drugie, nie może naruszać normalnego wykorzystania dzieła, i, w końcu, nie może powodować nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich.

11 — BGBl. 111/1936, wraz z późniejszymi zmianami. Obecne wersje §§ 42–42b UrhG zostały zmienione w 2003 r. przez ustawę Urheberrechtsgesetz-Novelle 2003 (BGBl. I, 32/2003), która została przyjęta w celu transpozycji dyrektywy 2001/29 do prawa austriackiego.

10. Paragraf 42 ust. 6 UrhG wprowadza pod pewnymi warunkami tzw. wyjątek kopii do użytku osobistego, związany z nauczaniem, dla szkół i uczelni wyższych. Paragraf 42 ust. 7 wprowadza pod pewnymi warunkami wyjątek dla kopii zwielokrotnionych przez podmioty dostępne dla publiczności, które zbierają utwory w celach innych aniżeli bezpośrednio lub pośrednio gospodarcze lub handlowe (tzw. kopia zbiorów na użytek prywatny).

11. Paragraf 42b UrhG stanowi:

„1. Jeżeli z charakteru utworu wynika, że utwór nadawany przez radio lub publicznie udostępniony albo utrwalony na wyprodukowanym w celach handlowych nośniku obrazu lub dźwięku będzie wskutek utrwalenia na nośniku obrazu lub dźwięku zgodnie z § 42 ust. 2–7 zwielokrotniany na użytek osobisty lub prywatny, w przypadku gdy nośnik zostaje wprowadzony na rynek krajowy odpłatnie w celach handlowych, twórca ma prawo do stosownego wynagrodzenia (z tytułu czystych nośników). Za nośnik zapisu uważa się niezapisane nośniki zapisu obrazu lub dźwięku, nadające się do takiego zwielokrotniania, albo inne nośniki zapisu dźwięku lub obrazu przeznaczone do tego celu.

[...]

3. Następujące osoby są zobowiązane do zapłaty stosownego wynagrodzenia:

- 1) w odniesieniu do wynagrodzenia z tytułu czystych nośników i urządzeń: osoba, która z miejsca znajdującego się na terytorium kraju lub za granicą jako pierwsza wprowadziła na rynek nośnik lub urządzenia odpłatnie w celach handlowych;

[...]

5. Tylko organizacje zbiorowego zarządzania prawem autorskim mogą egzekwować prawo do wynagrodzenia, o którym mowa w ust. 1–2.

6. Organizacje zbiorowego zarządzania prawem autorskim są zobowiązane do zwrotu stosownego wynagrodzenia:

- 1) podmiotom eksportującym za granicę nośniki zapisu lub urządzenia do zwielokrotniania przed ich sprzedażą konsumentowi końcowemu;
- 2) podmiotom wykorzystującym nośniki zapisu do zwielokrotniania za zgodą uprawnionego podmiotu; wskazówki w tym względzie są wystarczające”.

12. Paragraf 13 Verwertungsgesellschaftengesetz z dnia 13 stycznia 2006 r. (austriackiej ustawy o organizacjach zbiorowego zarządzania, zwanej dalej „VerwGesG”¹²) stanowi:

„1. Organizacje zbiorowego zarządzania mogą tworzyć instytucje do celów społecznych i kulturalnych w interesie reprezentowanych przez nie podmiotów uprawnionych do otrzymania wynagrodzenia oraz dla członków ich rodzin.

2. Organizacje zbiorowego zarządzania, które egzekwują prawo do rekompensaty z tytułu czystych nośników, są zobowiązane do tworzenia instytucji do celów społecznych lub kulturalnych oraz do zapłacenia im 50% przychodów z rekompensaty (po odjęciu kosztów zarządzania)”.

12 — BGBl. I, 9/2006.

II – Okoliczności faktyczne, postępowanie główne i pytania prejudycjalne

13. Powódka w postępowaniu głównym, Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH (zwana dalej „Austro-Mechana”), jest spółką zajmującą się zbiorowym zarządzaniem prawami autorskimi, która jako taka oraz na podstawie umów zawartych z innymi, zagranicznymi i austriackimi organizacjami zbiorowego zarządzania wykonuje w Austrii prawa twórców i podmiotów uprawnionych z tytułu praw pokrewnych. Jest ona w szczególności podmiotem uprawnionym do uzyskania wynagrodzenia z tytułu czystych nośników, o którym mowa w § 42b ust. 1 UrhG.

14. Wszystkie pozwane spółki, Amazon.com International Sales Inc., Amazon EU Sàrl, Amazon.de GmbH, Amazon.com GmbH in Liquidation i Amazon Logistik GmbH (zwane dalej łącznie „spółkami z grupy Amazon”), należą do międzynarodowej grupy Amazon, zajmującej się między innymi internetową sprzedażą produktów, w tym nośników zapisu obrazu lub dźwięku zgodnie z przepisami prawa austriackiego.

15. Co najmniej od 2003 r. w ramach wzajemnej współpracy oraz na podstawie zleceń składanych przez Internet spółki z grupy Amazon wprowadziły do obrotu w Austrii nośniki zapisu obrazu lub dźwięku, takie jak czyste płyty CD-ROM i DVD, karty pamięci i czytniki MP3.

16. Austro-Mechana wniosła pozew przeciwko spółkom z grupy Amazon, żądając od nich solidarnej zapłaty godziwego wynagrodzenia, o którym mowa w § 42b ust. 1 UrhG, za nośniki wprowadzone do obrotu w Austrii w latach 2002–2004. W odniesieniu do pierwszego półrocza 2004 r. wysokość roszczenia pieniężnego Austro-Mechany wynosiła 1 856 275 EUR. W odniesieniu do lat 2002–2003 oraz do okresu od czerwca 2004 r. Austro-Mechana wniosła o nakazanie spółkom z grupy Amazon ujawnienia informacji księgowych dotyczących nośników wprowadzonych do obrotu w Austrii i zastrzegła sobie ustalenie wysokości roszczenia o zapłatę za powyższe okresy.

17. W wyroku częściowym sąd pierwszej instancji uwzględnił wniosek o nakazanie ujawnienia informacji księgowych i postanowił wstrzymać się z wydaniem orzeczenia w zakresie roszczenia o zapłatę. Sąd apelacyjny utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji.

18. Rozpatrując zaskarżony wyrok sądu apelacyjnego, sąd odsyłający Oberster Gerichtshof zawiesił postępowanie i przedłożył Trybunałowi następujące pytania prejudycjalne¹³:

- „1) Czy spełniony jest warunek »godziwej rekompensaty« w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29/WE, jeżeli:
- a) uprawnionym, o których mowa w art. 2 dyrektywy 2001/29/WE, przysługuje wykonywane wyłącznie przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi prawo do godziwego [stosowanego] wynagrodzenia wobec tego, kto jako pierwszy wprowadza na rynek krajowy [wprowadza do obrotu w kraju] odpłatnie w celach zarobkowych [w celach handlowych] nośniki [zapisu] przeznaczone do zwielokrotniania ich utworów [które, nadają się do zwielokrotniania ich utworów;
 - b) prawo to nie jest zależne od tego, czy udostępnienie nośników w obrocie pośrednikom handlowym, osobom fizycznym lub prawnym [wprowadzenie nośników do obrotu z przeznaczeniem dla pośredników handlowych, osób fizycznych lub prawnych] następuje do użytku nie do celów prywatnych [następuje do użytku do celów innych aniżeli prywatne], czy też osobom fizycznym do użytku do celów prywatnych,

13 — Sąd odsyłający zauważa, że chociaż prowadzone przed nim postępowanie dotyczy tylko obowiązku ujawnienia informacji księgowych w celu ustalenia wysokości roszczenia o zapłatę, to jednak kwestia ta jest ściśle związana z istnieniem prawa do zapłaty godziwego wynagrodzenia zgodnie z przepisami prawa austriackiego.

c) temu, kto korzysta z nośników [zapisu] [dokonując zwielokrotnienia] na podstawie zgody uprawnionego lub ponownie je eksportuje przed zbyciem na rzecz ostatniego użytkownika końcowego, przysługuje jednak wobec organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi roszczenie o zwrot wynagrodzenia?

2) W razie udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze:

a) Czy warunek »godziwej rekompensaty« w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29/WE byłby spełniony, jeżeli prawo określone w pytaniu pierwszym lit. a) przysługuje tylko w razie udostępnienia nośników [zapisu] w obrocie osobom fizycznym [wprowadzenia nośników zapisu do obrotu z przeznaczeniem dla osób fizycznych], które wykorzystują je do zwielokrotnienia do celów prywatnych?

b) W razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie drugie lit. a):

Czy w przypadku udostępnienia nośników [zapisu] w obrocie osobom fizycznym [wprowadzenia nośników zapisu do obrotu z przeznaczeniem dla osób fizycznych] należy przyjmować do chwili potwierdzenia przeciwnego stanu rzeczy, że nośniki [zapisu] są wykorzystywane do zwielokrotnienia do celów prywatnych?

3) W razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze lub [bądź] pytanie drugie lit. a):

Czy z art. 5 dyrektywy 2001/29/WE lub innych przepisów prawa Unii wynika, że prawo do otrzymania godziwej rekompensaty wykonywane przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi nie przysługuje [istnieje], jeżeli organizacja ta jest na mocy ustawy zobowiązana do przekazania połowy dochodu instytucjom społecznym i kulturalnym, a nie do wypłacenia go podmiotom uprawnionym do otrzymania wynagrodzenia?

4) W razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze lub [bądź] pytanie drugie lit. a):

Czy art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29/WE lub inny przepis prawa Unii stoją na przeszkodzie prawu do otrzymania godziwej rekompensaty wykonywanemu przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, jeżeli w innym państwie członkowskim – choćby ewentualnie na sprzecznej z prawem Unii podstawie – zostało już wypłacone godziwe [stosowne] wynagrodzenie z tytułu wprowadzenia nośników [zapisu] do obrotu?”.

III – Postępowanie przed Trybunałem

19. Postanowienie odsyłające zostało złożone w sekretariacie Trybunału w dniu 12 października 2011 r. Uwagi przedstawiły spółki z grupy Amazon, Austro-Mechana, rządy: austriacki, francuski, polski i fiński oraz Komisja. Na rozprawę, która odbyła się w dniu 6 grudnia 2012 r., stawiły się spółki z grupy Amazon, Austro-Mechana, rządy austriacki i polski oraz Komisja.

IV – Analiza prawna

A – Uwagi wstępne

20. Wszystkie pytania prejudycjalne zadane przez sąd odsyłający dotyczą pojęcia „godziwej rekompensaty”, o której mowa w dyrektywie 2001/29¹⁴.

21. Jak wynika z § 42 ust. 4 UrhG, Republika Austrii wprowadziła do swojego prawa krajowego „wyjątek kopii na użytek prywatny”, o którym mowa w art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29. Związana z nią „godziwa rekompensata” dla twórców jest przewidziana w § 42b ust. 1 UrhG w formie „godziwego wynagrodzenia”.

22. Z § 42b ust. 1 UrhG wynika jednak, że w Austrii zapłata godziwego wynagrodzenia dla twórcy jest przewidziana nie tylko w przypadku zwielokrotniania jego utworu przez osobę fizyczną na użytek prywatny w rozumieniu § 42 ust. 4 UrhG, lecz we wszystkich przypadkach zwielokrotniania utworu wymienionych w § 42 ust. 2–7 UrhG. Z powyższego wynika, że w prawie austriackim godziwe wynagrodzenie przysługuje nie tylko w przypadku godziwej rekompensaty należnej od osoby fizycznej za wyjątek związany z kopią wykonaną na użytek prywatny, lecz także w innych przypadkach określonych w UrhG jako „użytek osobisty”, objętych zakresem innych wyjątków przewidzianych w § 42 UrhG¹⁵.

23. Powyższa uwaga wstępna, która będzie istotna w analizie, prowadzi do wniosku, że oprócz drugiego pytania prejudycjalnego dotyczącego wyłącznie wyjątku przewidzianego w art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy zakres innych pytań prejudycjalnych nie jest ograniczony do wyjątku związanego z kopią na użytek prywatny, lecz powinien być rozpatrywany w odniesieniu do ogólnego pojęcia godziwej rekompensaty w rozumieniu dyrektywy 2001/29.

24. W związku z powyższym na marginesie pragnę tylko zauważyć, że system wprowadzający zapłatę godziwej rekompensaty również dla wyjątków innych niż „wyjątek związany z kopią na użytek prywatny” nie jest sprzeczny z dyrektywą 2001/29¹⁶, pod warunkiem że wyjątki przewidziane w przepisach krajowych są zgodne z przepisami dyrektywy. Ewentualne sprawdzenie zgodności tych wyjątków z przepisami dyrektywy¹⁷ na podstawie kryteriów właściwych prawu Unii¹⁸ jest jednak zadaniem sądu odsyłającego w stosownych przypadkach.

25. Aby zatem udzielić właściwej odpowiedzi na pytania prejudycjalne zadane przez sąd odsyłający, uważam, że należy podsumować niektóre zasady wyrażone przez Trybunał w odniesieniu do pojęcia godziwej rekompensaty, o której mowa w dyrektywie 2001/29.

14 — Pojęcie „godziwej rekompensaty” jest zawarte w kilku przepisach dyrektywy 2001/29. Oprócz art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy, do którego odnosi się sąd odsyłający w pytaniach prejudycjalnych, godziwa rekompensata dla podmiotów uprawnionych jest również wyraźnie przewidziana dla wyjątków określonych w art. 5 ust. 2 lit. a) i e) oraz w wielu motywach dyrektywy.

15 — Są to w szczególności przypadki użytku osobistego w celach badawczych, związanych z informacjami medialnymi, nauczaniem w szkołach i uczelniach wyższych oraz z wypożyczeniem na użytek publiczny. Zobacz odpowiednio § 42 ust. 2–3, 6–7 UrhG.

16 — Z motywu 36 dyrektywy 2001/29 wynika bowiem, że państwa członkowskie mogą przewidzieć godziwą rekompensatę dla podmiotów praw autorskich, nawet jeżeli stosują one fakultatywne przepisy w sprawie wyjątków lub ograniczeń niewymagających tej rekompensaty.

17 — W odniesieniu do oceny zgodności przepisów krajowych z dyrektywą 2001/29 zob. ww. w przypisie 4 opinia rzecznik generalnej E. Sharpston w sprawach połączonych Wort i in., pkt 37–38.

18 — W niniejszej sprawie jest oczywiste, że chociaż wyjątki, o których mowa w § 42 ust. 2–3, 6–7 UrhG, są podobne do niektórych wyjątków przewidzianych w art. 5 dyrektywy 2001/29 [zob. w szczególności art. 5 ust. 2 lit. c) oraz art. 5 ust. 3 lit. a) i c)], to jednak nie są one w pełni zbieżne. Wydaje się jednak, że w zakresie, w jakim wszystkie powyższe wyjątki wprowadzają wymóg wykorzystania utworów we wskazanych celach do „użytku osobistego”, to ich zakres zastosowania jest bardziej ograniczony niż ramy wykorzystania wyjątków przewidzianych w dyrektywie.

B – Orzecznictwo Trybunału dotyczące pojęcia „godziwej rekompensaty” w rozumieniu dyrektywy 2001/29

26. Jak wskazano w pkt 4 niniejszej opinii, Trybunał wielokrotnie orzekał już w sprawach związanych z pojęciem godziwej rekompensaty, o której mowa w dyrektywie 2001/29. Z orzecznictwa wynika w szczególności, że jest to niezależne pojęcie prawa Unii i powinno być ono interpretowane w sposób jednolity we wszystkich państwach członkowskich, które wprowadziły wyjątek związany z kopią na użytek prywatny. Ta jednolita interpretacja jest niezależna od uprawnienia przyznanego państwom członkowskim do ustalenia w granicach określonych prawem Unii, w szczególności przez niniejszą dyrektywę, form, sposobów finansowania i pobierania oraz wysokości takiej godziwej rekompensaty¹⁹.

27. Pojęcie i wysokość godziwej rekompensaty są związane ze szkodą wyrządzoną twórcy przez dokonane bez jego zgody zwielokrotnienie jego chronionego utworu na użytek prywatny. W tej perspektywie godziwą rekompensatę należy uważać za naprawienie szkody poniesionej przez twórcę. Wynika z tego, że godziwa rekompensata koniecznie musi być obliczana na podstawie kryterium szkody wyrządzonej twórcom chronionych utworów poprzez wprowadzenie wyjątku kopii na użytek prywatny²⁰. Zgodnie z motywem 31 dyrektywy 2001/29 należy zachować „właściwą równowagę” praw i interesów między twórcami oraz podmiotami uprawnionymi do otrzymania godziwej rekompensaty oraz użytkownikami przedmiotów objętych ochroną²¹.

28. Sporządzenie kopii przez osobę fizyczną działającą prywatnie należy uważać za czynność mogącą wyrządzić szkodę twórcy danego utworu. Osoba, która wyrządziła szkodę wyłącznemu podmiotowi prawa do zwielokrotniania (tzn. twórcy), jest zatem zasadniczo zobowiązana do naprawienia szkody spowodowanej w efekcie takiego zwielokrotniania poprzez wypłatę rekompensaty należnej podmiotowi²².

29. Ze względu jednak na praktyczne trudności związane z ustaleniem użytkowników prywatnych, jak również ze zobowiązaniem ich do naprawienia szkody wyrządzonej podmiotom praw autorskich oraz z uwagi na fakt, że rozpatrywana indywidualnie szkoda wynikająca z każdego użytku prywatnego może być niewielka, a zatem nie musi prowadzić do powstania obowiązku zapłaty²³, Trybunał orzekł, że dopuszczalne jest, aby w celu zapłaty godziwej rekompensaty państwa członkowskie wprowadziły „opłatę za kopię na użytek prywatny” obciążającą nie zainteresowane podmioty prywatne, lecz podmioty dysponujące sprzętem, urządzeniami i nośnikami do zapisu cyfrowego, a więc de iure lub de facto udostępniające ten sprzęt podmiotom prywatnym, lub świadczące im usługę zwielokrotniania. W ramach takiego systemu na osobach dysponujących tym sprzętem ciąży obowiązek uiszczenia opłaty za kopię na użytek prywatny²⁴.

30. Trybunał stwierdził również, że ponieważ system ten pozwala dłużnikom na przeniesienie kosztu opłaty za kopię na użytek prywatny na cenę za udostępnienie takiego sprzętu, urządzeń i nośników zwielokrotniania (tzn. na cenę świadczonej przez nich usługi zwielokrotniania), obowiązek opłaty ostatecznie obciąża użytkownika prywatnego, który płaci i którego w rzeczywistości należy uznać za „pośredniego dłużnika” z tytułu godziwej rekompensaty. System ten jest zgodny z „właściwą równowagą” między interesami twórców i użytkowników przedmiotów objętych ochroną²⁵.

19 — Zobacz ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 33, 37.

20 — Zobacz ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 40, 42; ww. w przypisie 7 wyrok w sprawie Stichting de ThuisKopie, pkt 24. Zobacz w szczególności motyw 35 dyrektywy 2001/29, z którego wynika, że uwzględniając okoliczności każdego przypadku, szkoda poniesiona przez podmioty praw autorskich i wynikająca z korzystania z przedmiotów objętych ochroną stanowi pomocne kryterium w przypadkach dotyczących wyjątków lub ograniczeń, dla których wprowadzono godziwą rekompensatę, a zatem nie tylko dla wyjątku kopii na użytek prywatny.

21 — Zobacz ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 43; ww. w przypisie 7 wyrok w sprawie Stichting de ThuisKopie, pkt 25.

22 — Zobacz ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 44, 45; ww. w przypisie 7 wyrok w sprawie Stichting de ThuisKopie, pkt 26.

23 — Zobacz motyw 35 dyrektywy 2001/29.

24 — Zobacz ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 46; ww. w przypisie 7 wyrok w sprawie Stichting de ThuisKopie, pkt 27.

25 — Zobacz ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 48, 49; ww. w przypisie 7 wyrok w sprawie Stichting de ThuisKopie, pkt 28.

31. Trybunał wyjaśnił, że istnieje konieczny związek między stosowaniem opłaty za kopie na użytek prywatny w odniesieniu do wspomnianego sprzętu, urządzeń i nośników zwielokrotniania cyfrowego a używaniem ich do celów zwielokrotniania na użytek prywatny. W rezultacie stosowanie w sposób nieodróżniony opłaty za kopie na użytek prywatny w odniesieniu do wszystkich rodzajów sprzętu, urządzeń i nośników zwielokrotniania cyfrowego – w tym przy założeniu, że są one nabywane przez podmioty inne niż osoby fizyczne na potrzeby oczywiście niezwiązane ze sporządzaniem kopii na użytek prywatny – nie okazuje się zgodne z art. 5 ust. 2 dyrektywy 2001/29²⁶.

32. Natomiast ze względu na to, że rozpatrywany sprzęt został udostępniony osobom fizycznym na cele prywatne, wcale nie jest konieczne wykazanie, że osoby te rzeczywiście sporządziły kopie na użytek prywatny za pomocą tego sprzętu i tym samym rzeczywiście wyrządziły szkodę twórcy chronionego utworu. Słusznie bowiem Trybunał domniemywa, że osoby fizyczne w pełni odnoszą korzyść z tego udostępnienia. To znaczy, zakłada się, iż wykorzystują wszystkie funkcje związane z tym sprzętem, łącznie z funkcją zwielokrotniania. Wynika z tego, że sama zdolność tego typu sprzętu lub urządzeń do sporządzania kopii wystarcza do uzasadnienia stosowania opłaty za kopie na użytek prywatny, pod warunkiem że wspomniany sprzęt lub urządzenia zostały udostępnione osobom fizycznym jako użytkownikom prywatnym²⁷.

C – W przedmiocie pierwszego pytania prejudycjalnego

1. Uwagi wstępne

33. W pierwszym pytaniu sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy warunek godziwej rekompensaty w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29/WE zostaje spełniony, jeżeli przepisy krajowe wprowadzają opłatę za kopie prywatną w postaci godziwego wynagrodzenia, które może domagać się bez wyjątku tylko organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi wobec podmiotu, który jako pierwszy odpłatnie do celów handlowych wprowadza na rynek krajowy nośniki do zwielokrotniania utworów, przy czym te przepisy krajowe przewidują pod pewnymi warunkami prawo do zwrotu godziwego wynagrodzenia, w przypadku gdy zapłata tego wynagrodzenia nie jest należna.

34. Sąd odsyłający uważa, że w zakresie, w jakim ustawodawstwo austriackie przewiduje nieodróżniane stosowanie opłaty za kopie na użytek prywatny, jest ono „oczywiście” sprzeczne z ww. wyrokiem w sprawie Padawan²⁸. Sąd odsyłający zwraca jednak uwagę, że sporne przepisy krajowe różnią się zasadniczo od przepisów będących przedmiotem sprawy Padawan, ponieważ przewidują możliwość zwrotu wspomnianej opłaty.

35. Sąd odsyłający zauważa, że możliwość ta jest wyraźnie przewidziana w § 42b ust. 6 UrhG tylko w dwóch przypadkach: dalszego eksportu nośników i zwielokrotniania utworu za zgodą twórcy. W prawie austriackim zobowiązanie do zapłaty godziwego wynagrodzenia istnieje zatem także w przypadku korzystania z nośników, które nie powoduje żadnego naruszenia prawa autorskiego²⁹. Sąd odsyłający odnosi się w szczególności do dwóch sytuacji: po pierwsze do przypadków

26 — Zobacz ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 52, 53.

27 — Ibidem, pkt 54–56.

28 — Zobacz w szczególności pkt 53 tego wyroku i pkt 31 niniejszej opinii.

29 — Sąd odsyłający wymienia także przypadek bezprawnego zwielokrotniania dokonywanego z naruszeniem prawa autorskiego, dla którego – zdaniem sądu – nie może być oczywiście mowy o żadnym prawie do zwrotu godziwej rekompensaty. Zdaniem sądu odsyłającego z postanowień art. 5 ust. 2 lub 3 dyrektywy 2001/29 nie wynika, że wspomniany artykuł wyklucza zapłatę godziwej rekompensaty za tego rodzaju bezprawne zachowania. Uważam, że na potrzeby niniejszej sprawy analiza związku między bezprawnymi kopiami a godziwą rekompensatą nie jest konieczna. Zagadnienie to będzie rozważał Trybunał w ww. w przypisie 8 sprawie ACI Adam BV i sprawie Copydan Båndkopi. Nie znajduję jednak żadnego uzasadnienia dla argumentów podniesionych przez spółki z grupy Amazon, zmierzających do wykazania bezprawności spornych przepisów krajowych, które – ich zdaniem – wprowadzają godziwą rekompensatę za szkodę wyrządzoną twórcy przez bezprawne wykonanie kopii utworu.

zwielokrotniania utworu określonych w § 42 UrhG, objętych zakresem zastosowania innego wyjątku przewidzianego w art. 5 ust. 2 lub 3 dyrektywy 2001/29, dla których jednak ustawodawstwo krajowe zgodnie z dyrektywą wprowadza zapłatę godziwej rekompensaty dla twórcy³⁰, a po drugie, do przypadku wykorzystania nośników do przechowywania danych „wytworzonych” przez użytkownika. Zdaniem sądu odsyłającego przypadek ten należy jednak porównać do zwielokrotniania za zgodą twórcy, a zatem analogicznie powoduje on powstanie obowiązku zwrotu opłaty³¹.

36. Zdaniem sądu odsyłającego jedyna wątpliwość dotyczy zatem zgodności z prawem Unii rozwiązania polegającego na zwrocie opłaty, przyjętego w spornych przepisach krajowych. System opierający się na możliwości późniejszego zwrotu powoduje zapłatę godziwej rekompensaty nawet w przypadku dostarczenia nośników przedsiębiorcom wyraźnie wykorzystującym je do celów, które w systemie przewidzianym przez dyrektywę i przepisy krajowe nie powinny stanowić podstawy do zapłaty godziwej rekompensaty, obciążając w ten sposób kosztami i ryzykiem związanym z ewentualnym uzyskaniem wspomnianego zwrotu osoby, które nie powinny być zobowiązane do zapłaty godziwej rekompensaty. Sąd odsyłający nie wyklucza, że przepisy te mogą być w całości sprzeczne z prawem Unii.

37. Pierwsze pytanie prejudycjalne zadane przez sąd odsyłający dzieli się na trzy części. Przeprowadzę szczegółową analizę każdej z trzech części, dzięki czemu będę mógł udzielić całościowej odpowiedzi na to pytanie.

2. W przedmiocie pierwszego [lit. a)] pytania prejudycjalnego

38. W pierwszym [lit. a)] pytania prejudycjalnego sąd odsyłający wymienia trzy elementy charakteryzujące przepisy krajowe, w odniesieniu do których sąd ten podnosi kwestię zgodności z pojęciem godziwej rekompensaty wprowadzonym w dyrektywie 2001/29.

39. Po pierwsze, sąd odsyłający podkreśla, że sporne przepisy krajowe przewidują godziwą rekompensatę w formie godziwego wynagrodzenia. Godziwe wynagrodzenie jest pojęciem użytym w dyrektywie 2006/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej³². Z orzecznictwa wynika, że jest to również niezależne pojęcie prawa Unii³³. W związku z powyższym uważam, że w świetle swobody uznania przysługującej państwom członkowskim w granicach wyznaczonych prawem Unii, a w szczególności przez dyrektywę 2001/29, nic nie stoi na przeszkodzie, aby przy określaniu *formy* „godziwej rekompensaty”³⁴ państwo członkowskie ustaliło godziwą rekompensatę w formie „godziwego wynagrodzenia”, pod warunkiem że wprowadzony przez to państwo system spełnia wymagania określone w dyrektywie 2001/29 i posiada cechy godziwej rekompensaty w rozumieniu powyższej dyrektywy i orzecznictwa Trybunału³⁵.

40. Po drugie, pierwsze [lit. a)] pytanie prejudycjalne podkreśla, że sporne przepisy krajowe stanowią, iż godziwe wynagrodzenie przysługuje tylko organizacjom zbiorowego zarządzania prawami autorskimi. Moim zdaniem również taki przepis nie jest sam w sobie sprzeczny z dyrektywą 2001/29. Z orzecznictwa przytoczonego w pkt 26 niniejszej opinii wynika, że państwom członkowskim przysługuje swoboda uznania również w zakresie ustalenia sposobu pobierania „godziwej

30 — Zobacz ww. w przypisie 16 motywu 36 dyrektywy 2001/29.

31 — Sąd odsyłający uważa bowiem, że osoba wykorzystująca nośnik do zapisu wytworzonych przez siebie danych nie może być traktowana mniej korzystnie niż osoba, która wykorzystuje nośnik do zwielokrotniania danych wytworzonych przez osoby trzecie za ich zgodą.

32 — Dz.U. L 376, s. 28. Dyrektywa ta uchyliła dyrektywę Rady 92/100/EWG z dnia 19 listopada 1992 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (Dz.U. L 346, s. 61).

33 — Wyrok z dnia 6 lutego 2003 r. w sprawie C-245/00 SENA, Rec. s. I-1251, pkt 22, 24.

34 — Zobacz ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 37 i pkt 26 niniejszej opinii.

35 — Wydaje się, że jest to nawet wyraźnie określone w motywie 38 dyrektywy 2001/29, który przewiduje możliwość wprowadzenia lub utrzymania systemów „wynagradzania” z tytułu godziwej rekompensaty. Z orzecznictwa wynika także, że pojęcie „wynagrodzenia” ma taki sam cel jak pojęcie „rekompensaty”, tzn. zapewnienie odszkodowania twórcom w celu naprawienia wyrządzonej im szkody. Zobacz podobnie wyrok z dnia 30 czerwca 2011 r. w sprawie C-271/10 VEWA, Zb.Orz. s. I-5815, pkt 29; ww. w przypisie 7 wyrok w sprawie Luksan, pkt 34.

rekompensaty” (w granicach określonych prawem Unii, w szczególności przez dyrektywę)³⁶. Pośrednictwo organizacji zbiorowego zarządzania w zakresie gromadzenia dochodów z tytułu praw autorskich jest szeroko rozpowszechnione w państwach członkowskich i jest uzasadnione głównie względami praktycznymi³⁷. Z powyższego wynika, że w zakresie, w jakim organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi są rzeczywistym przedstawicielem różnych posiadaczy praw autorskich, przysługująca im i określona w przepisach krajowych wyłączność otrzymywania godziwej rekompensaty nie powoduje sama w sobie, że przepisy te są sprzeczne z prawem Unii.

41. Po trzecie, z pierwszego [lit. a)] pytania prejudycjalnego wynika, że przepisy krajowe stanowią, iż do zapłaty godziwej rekompensaty zobowiązany jest podmiot, który jako pierwszy odpłatnie w celach handlowych wprowadza na rynek krajowy nośniki przeznaczone do zwielokrotniania utworów. W związku z tym należy zauważyć, że w orzecznictwie przytoczonym w pkt 26–32 niniejszej opinii stwierdza się, iż chociaż Trybunał uznał, że dłużnikiem z tytułu godziwej rekompensaty jest podmiot wyrządzający szkodę twórcy poprzez zwielokrotnianie utworu bez jego zgody, który zasadniczo jest zatem zobowiązany do zapłaty godziwej rekompensaty związanej z wyrządzoną przez niego szkodą, to jednak państwa członkowskie mają możliwość wprowadzenia systemu obciążającego godziwą rekompensatą inne podmioty, a w szczególności podmioty udostępniające nośniki użytkownikom, które następnie mogą uwzględnić wysokość rekompensaty w cenie udostępnienia nośników. Z orzecznictwa tego wynika zatem, że fakt, iż godziwą rekompensatą są obciążone podmioty znajdujące się na wyższym poziomie w łańcuchu dystrybucji nośników niż osoby fizyczne, nie jest sam w sobie sprzeczny z prawem Unii.

3. W przedmiocie pierwszego [lit. b)] pytania prejudycjalnego

42. W odniesieniu do pierwszego [lit. b)] pytania prejudycjalnego, pragnę zauważyć, że bezsporny między stronami jest fakt, iż – jak zresztą stwierdził sąd odsyłający i z zastrzeżeniem ewentualnego uzasadnienia przedstawionego w ramach analizy trzeciej części pierwszego pytania prejudycjalnego – w zakresie, w jakim sporne przepisy przewidują niezróżnicowane stosowanie opłaty z tytułu godziwej rekompensaty za każde wykorzystanie nośnika, w tym za wykorzystanie go do celów wyraźnie niezwiązanych ze zwielokrotnianiem, za które trzeba zapłacić godziwą rekompensatę, przepisy te są sprzeczne z dyrektywą 2001/29, tak jak została ona zinterpretowana w orzecznictwie Trybunału³⁸.

43. W swoim pytaniu prejudycjalnym sąd odsyłający rozróżnia trzy różne kategorie potencjalnych nabywców nośników od podmiotu zobowiązanego jako pierwszy do zapłaty godziwego wynagrodzenia, tzn. podmiotu, który jako pierwszy odpłatnie w celach handlowych wprowadza nośniki do obrotu. Szczegółowa analiza sytuacji wszystkich trzech nabywców, którzy mogą zakupić nośniki od tego podmiotu, nie jest konieczna, jednak wydaje mi się, że dwie uwagi są istotne.

44. Po pierwsze, jak wskazano w pkt 22 niniejszej opinii, sporne przepisy krajowe wprowadzają obowiązek zapłaty godziwego wynagrodzenia nie tylko w drodze wyjątku dla kopii na użytek prywatny, wykonanej przez osobę fizyczną w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29, lecz także dla innych użytków, określonych jako „osobiste” i objętych zakresem zastosowania innych wyjątków przewidzianych we wspomnianych przepisach prawa austriackiego. W powyższym kontekście nie jest wykluczone, że inne wyjątki mają zastosowanie do podmiotów innych niż osoby fizyczne, takich jak biblioteki lub instytuty badawcze. Jest więc możliwe, że osoby niebędące osobami fizycznymi mogą być zobowiązane do zapłaty godziwego wynagrodzenia (odpowiadającego godziwej rekompensacie),

36 — Zobacz ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 37.

37 — Umożliwia ono bowiem funkcjonowanie systemu, który upraszcza pobieranie i podział dochodów w zasadzie z korzyścią dla posiadaczy praw autorskich i dłużników z tytułu tych dochodów.

38 — Zobacz pkt 31 i 34 niniejszej opinii; zob. ww. w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 53.

ponieważ korzystają z nośników w celach, w związku z którymi płatność ta jest należna. W przypadku przepisów będących przedmiotem niniejszej sprawy okoliczność, że podmiot kupujący nośnik nie jest osobą fizyczną, lecz osobą prawną, nie może *automatycznie* zwolnić go z zapłaty godziwego wynagrodzenia, co niekoniecznie pozostaje w sprzeczności z prawem Unii.

45. Po drugie, fakt, że nośnik jest nabywany przez osobę fizyczną, moim zdaniem, *niekoniecznie* sprawia, że osoba ta wykorzystuje go do celów prywatnych, w związku z czym niezbędne jest zastosowanie domniemania wprowadzonego w orzecznictwie powołanym w pkt 32 niniejszej opinii i zastosowanie obowiązku zapłaty godziwej rekompensaty. Zagadnienie to zostanie szczegółowo przeanalizowane w drugim pytaniu prejudycjalnym, ale uważam, że już na tym etapie należy podkreślić możliwość zakupu nośnika przez osobę fizyczną nie w charakterze prywatnym, lecz na przykład jako przedsiębiorca lub przedstawiciel wolnego zawodu. Jeżeli jednak osoba fizyczna jest w stanie wykazać, że nabyła nośnik do celów *wyraźnie* innych niż wykonanie kopii prywatnych (lub niż wykorzystanie nośnika do innych celów podlegających zapłacie godziwej rekompensaty), uważam, że nie powinna być zobowiązana do zapłaty rekompensaty.

4. W przedmiocie pierwszego [lit. c)] pytania prejudycjalnego

46. To właśnie w pierwszym [lit. c)] pytaniu prejudycjalnym tkwi sedno pytania zadane przez sąd odsyłający. Pytanie zadane przez sąd odsyłający jest zasadniczo następujące: czy wprowadzenie systemu zwrotu godziwej rekompensaty osobom, które nie są zobowiązane do jej zapłaty, może wykluczyć bezprawność wynikającą z niezróżnicowanego stosowania opłaty z tytułu godziwej rekompensaty?

47. Należy na wstępie przypomnieć, że – jak wynika z pkt 35 niniejszej opinii – w postanowieniu o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający wyjaśnił, iż zakres zastosowania prawa do zwrotu określonego w § 42b ust. 6 UrhG nie ogranicza się do dwóch przypadków wyraźnie przewidzianych przez prawo, lecz dotyczy również wybranych innych przypadków. Rozszerzenie zakresu zastosowania przepisu wprowadzającego prawo do zwrotu do innych przypadków wymienionych przez sąd odsyłający należy uznać za pewnik³⁹.

48. Uważam zresztą, że – z zastrzeżeniem poniższych uwag dotyczących możliwości zwolnienia a priori z zapłaty godziwej rekompensaty – aby można było uznać za zgodne z prawem Unii przepisy krajowe, które wprowadzają system zwrotu godziwej rekompensaty, system ten nie może mieć zastosowania do konkretnych przypadków, lecz ogólnie do wszystkich sytuacji, w których zapłata godziwej rekompensaty nie jest należna, ponieważ wykorzystanie nośnika nie jest działaniem mogącym wyrządzić szkodę twórcy utworu⁴⁰.

49. Wątpliwości sądu odsyłającego, których dotyczą pytania zadane Trybunałowi, są jednak niezależne od zakresu systemu zwrotu. Sąd odsyłający zauważa bowiem, że system oparty na niezróżnicowanej zapłacie godziwej rekompensaty oraz na dalszej, ogólnej możliwości zwrotu powoduje obciążenie kosztami i ryzykiem związanym z uzyskaniem zwrotu od podmiotów, które nie są zobowiązane do zapłaty godziwej rekompensaty w rozumieniu dyrektywy 2001/29. Mimo iż podmioty te wykorzystują nośniki do celów niepodlegających obowiązkowi zapłaty godziwej rekompensaty, to jednak muszą ją najpierw zapłacić, a dopiero następnie otrzymać zwrot, ponosząc stosowne ryzyko i koszty.

39 — W rzeczywistości, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, w ramach systemu współpracy sądowej ustanowionego w art. 267 TFUE, wykładnia przepisów krajowych jest zadaniem sądów państw członkowskich, a nie Trybunału. Zobacz wyrok z dnia 15 listopada 2007 r. w sprawie C-162/06 International Mail Spain, Zb.Orz. s. I-9911, pkt 19 i przytoczone tam orzecznictwo.

40 — Zobacz pkt 28 niniejszej opinii.

50. W odniesieniu do powyższych wątpliwości Komisja oraz spółki z grupy Amazon uważają, że przysługujące państwom członkowskim prawo do ustalenia formy i sposobów pobierania opłaty z tytułu godziwej rekompensaty nie uprawnia ich do ustanowienia systemu zwrotu wprowadzającego obciążenia dla osób nieobjętych zakresem zastosowania pojęcia „godziwej rekompensaty”, której definicja jest zawarta w dyrektywie 2001/29 i nie wchodzi w zakres kompetencji państw członkowskich. W związku z powyższym możliwość uzyskania zwrotu nie wyklucza niezgodności ze wspomnianą dyrektywą przepisów krajowych, które przewidują pobieranie opłaty z tytułu godziwej rekompensaty, nawet w przypadku gdy zgodnie z wymaganiami orzecznictwa nie istnieje związek między rekompensatą a wykorzystaniem nośników.

51. W tym względzie należy jednak zauważyć, że z akt sprawy wynika, iż w Austrii jeżeli podmiot, który jako pierwszy odpłatnie w celach handlowych wprowadza na rynek krajowy nośnik, w sposób wiarygodny gwarantuje, że ani on, ani jego nabywcy nie wykorzystają nośnika do celów, w związku z którymi byliby zobowiązani do zapłaty godziwego wynagrodzenia, to ma on możliwość skorzystania ze swego rodzaju „zwolnienia a priori” z obowiązku zapłaty tego wynagrodzenia.

52. Możliwe jest uzyskanie tego „zwolnienia a priori” ze strony Austro-Mechany w drodze udostępnionego przez nią w tym celu formularza. Zwolnienie jest przyznawane przedsiębiorstwom, odnośnie do których z dużym prawdopodobieństwem można założyć, że od samego początku nie będą one wykonywać kopii utworów chronionych prawem autorskim na użytek podlegający obowiązkowi zapłaty godziwego wynagrodzenia. Jak stwierdziła Austro-Mechana na rozprawie, podstawę do tego „zwolnienia a priori” stanowi brzmienie § 42b ust. 1 UrhG, który stanowi, że prawo do godziwego wynagrodzenia przysługuje twórcy tylko w przypadku, gdy „należy oczekiwać”, iż utwór zostanie zwielokrotniony na nośniku. Dlatego też jeżeli rozsądne jest natomiast oczekiwanie, że nośnik zostanie wykorzystany do celów innych niż zwielokrotnianie utworu, prawo to nie powstaje od początku.

53. Zgodnie z orzecznictwem Trybunał jest właściwy do przekazania sądowi krajowemu wszystkich elementów wykładni prawa Unii, które pozwolą na dokonanie oceny zgodności przepisów prawa krajowego z prawem Unii⁴¹. W związku z powyższym uważam, że z dyrektywą 2001/29 zgodne są przepisy wprowadzające, po pierwsze, możliwość zwolnienia z góry z zapłaty godziwej rekompensaty podmiotów, osób fizycznych lub prawnych, wobec których można racjonalnie oczekiwać na podstawie obiektywnych okoliczności – nawet wyłącznie poszlakowych – że nabywają one nośniki w celach wyraźnie niezwiązanych z celami podlegającymi obowiązkowi zapłaty godziwej rekompensaty⁴², a po drugie, ogólną możliwość zwrotu tej rekompensaty we wszystkich przypadkach, w których wykazano, że wykorzystanie nośnika nie było działaniem mogącym wyrządzić szkodę twórcy utworu.

54. W rzeczywistości system ten pozwala, po pierwsze zminimalizować z góry przypadki obciążenia osób niepodlegających obowiązkowi zapłaty godziwej rekompensaty wszelkim ryzykiem i kosztami związanymi z jej zapłatą, a po drugie, nawet w przypadku gdy nienależna godziwa rekompensata zostanie zapłacona, umożliwia uzyskanie jej zwrotu. Moim zdaniem taki system jest w stanie zapewnić skuteczną i ścisłą ochronę praw autorskich oraz właściwą równowagę między prawami oraz interesami różnych grup zainteresowanych podmiotów⁴³.

55. Ponadto zadaniem sądu odsyłającego jest ustalenie rzeczywistego wpływu i skuteczności działania systemu zwolnienia z góry, w okolicznościach będących przedmiotem postępowania głównego. Moim zdaniem w tym celu sąd odsyłający powinien w szczególności wziąć pod uwagę wiele czynników, w tym po pierwsze, czy system zwolnień z góry jest rzeczywiście oparty na prawie austriackim, jak

41 — Spośród bogatego orzecznictwa zob. wyrok z dnia 16 lutego 2012 r. w sprawie C-25/11 Varzim Sol, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo.

42 — W odniesieniu do argumentu podniesionego przez przedstawicieli spółek z grupy Amazon, że możliwość „zwolnienia a priori” nie wynika z postanowienia odsyłającego, uważam, że zarówno z akt sprawy, jak i z dyskusji podczas rozprawy jasne jest, iż wpływ systemu zwrotu przewidzianego w przepisach prawa, którego dotyczy trzecia część pierwszego pytania prejudycjalnego, w praktyce jest znacznie ograniczony przez istnienie możliwości zwolnienia a priori. Moim zdaniem istnienie takiej możliwości, o czym wyraźnie świadczą akta sprawy, jest okolicznością prawną oraz faktyczną, której nie można zignorować w analizie przeprowadzonej przez Trybunał.

43 — Zobacz motywy 9 i 31 dyrektywy 2001/29.

twierdzi Austro-Mechana, oraz po drugie, czy sporne przepisy zobowiązują Austro-Mechanę do wykorzystania takiego „uprawnienia do zwolnienia a priori” obiektywnie, czy też pozwalają spółce na pewien margines uznania w zakresie stosowania tego uprawnienia. W tym drugim przypadku niewątpliwie powstaje kwestia bezstronności Austro-Mechany, wynikającej z charakteru spółki prywatnej, która chociaż pod pewnymi względami reprezentuje interes publiczny, posiada również interes w przyjęciu decyzji o przyznaniu lub nieprzyznaniu zwolnienia.

56. Ponadto gdyby sąd odsyłający uznał, że system zwolnienia z góry nie spełnia wyżej wymienionych wymagań, zastanawiam się także, czy przepisy przewidujące ogólną możliwość zwrotu nie mogą być jednak uznane za zgodne z prawem Unii, mimo iż stanowią one, że koszty i ryzyko zapłacenia godziwej rekompensaty z góry obciążają podmioty niezobowiązane do jej zapłaty.

57. Uważam jednak, że w celu ustalenia ewentualnej zgodności tych przepisów z prawem Unii, biorąc pod uwagę okoliczności konkretnego przypadku, należy dokonać wyważenia prawa twórców do uzyskania pełnej ochrony praw związanych z ich utworami (wyrażonego w szczególności w art. 17 ust. 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej) oraz prawa sprzedających nośniki przedsiębiorstw do nieponoszenia nienależnych kosztów, związanego ze swobodą przedsiębiorczości ustanowioną w art. 16 karty.

58. W związku z tym pragnę przypomnieć, że w odniesieniu do dyrektywy 2001/29 Trybunał stwierdził, iż w ramach jej transpozycji państwa członkowskie są zobowiązane do oparcia się na takiej interpretacji tej dyrektywy, która zapewni właściwą równowagę między poszczególnymi prawami podstawowymi chronionymi przez wspólnotowy porządek prawny. Ponadto podczas przyjmowania środków transpozycji dyrektywy organy władzy i sądy państw członkowskich muszą nie tylko dokonywać wykładni swojego prawa krajowego w sposób zgodny z dyrektywą, lecz także powinny upewnić się, że nie opierają się na interpretacji, która byłaby sprzeczna z prawami podstawowymi lub z innymi ogólnymi zasadami prawa wspólnotowego⁴⁴.

59. W związku z powyższym pragnę również zauważyć, że fakt, iż zapłata godziwej rekompensaty „tymczasowo” obciąża podmioty niezobowiązane do jej zapłacenia, pod warunkiem że mogą ją później odzyskać, jest nieodłączną częścią systemu, o którym mowa w wyroku w sprawie Padawan. Trybunał orzekł w nim bowiem, że możliwe jest obciążenie zapłatą godziwej rekompensaty osób, które nie są prawdziwymi dłużnikami z tego tytułu, lecz które następnie obciążą nią późniejszych nabywców⁴⁵.

D – W przedmiocie drugiego pytania prejudycjalnego

60. Sąd odsyłający zwraca się do Trybunału z drugim pytaniem prejudycjalnym tylko w wypadku, gdy odpowiedź na pierwsze pytanie będzie przecząca. Sąd odsyłający uważa bowiem, że gdyby odpowiedź na pierwsze pytanie była przecząca, a zatem gdyby sporne przepisy krajowe zostały uznane za niezgodne z prawem Unii, w celu rozstrzygnięcia prowadzonego przed nim sporu obowiązkiem sądu byłoby jednak podjęcie próby ustalenia takiej wykładni powyższych przepisów, która byłaby zgodna z dyrektywą 2001/29. Zgadzam się ze stanowiskiem sądu odsyłającego⁴⁶.

44 — Zobacz wyrok z dnia 29 stycznia 2008 r. w sprawie C-275/06 Promusicae, Zb.Orz. s. I-271, pkt 68; a ostatnio, w odniesieniu do innych dyrektyw, wyrok z dnia 19 kwietnia 2012 r. w sprawie C-461/10 Bonnier Audio i in., pkt 56.

45 — Wyżej wymieniony w przypisie 3 wyrok w sprawie Padawan, pkt 46. Takie obciążenie zasadniczo może być uznane za „cenę” skutecznej ochrony praw autorskich.

46 — Spółki z grupy Amazon kwestionują stanowisko sądu odsyłającego, twierdząc, że jest ono sprzeczne z ogólnymi zasadami prawa, a w szczególności z zasadą pewności prawa. Oczywiście jest jednak, że Trybunał wyraźnie stwierdził, iż w świetle spoczywającego na państwie członkowskim obowiązku osiągnięcia rezultatu polegającego na zagwarantowaniu poszkodowanym twórcom efektywnej zapłaty godziwej rekompensaty w charakterze rekompensaty za szkodę powstałą na ich terytorium (zob. pkt 74 in fine i pkt 87 niniejszej opinii) „do organów [...] sądowych tego państwa członkowskiego należy poszukiwanie wykładni prawa krajowego zgodnej z takim obowiązkiem osiągnięcia rezultatu, który gwarantuje pobranie tej rekompensaty od sprzedawcy, który przyczynił się do importu tych nośników, udostępniając je użytkownikom końcowym” (zob. ww. w przypisie 7 wyrok w sprawie Stichting de Thuiskopie, pkt 39). Uważam zatem, że w żaden sposób nie można zakwestionować stanowiska sądu odsyłającego oraz że wprost przeciwnie – jest ono w pełni zgodne z orzecznictwem Trybunału.

61. Jednakże, ponieważ w świetle uwag zawartych w poprzedniej części niniejszej opinii przyjąłem, że odpowiedź na pytanie pierwsze może być twierdząca, uważam, że o ile Trybunał uwzględni takie stanowisko, odpowiedź na drugie pytanie jest zbędna. A zatem wyłącznie na wypadek, gdyby Trybunał, przyjmując inne stanowisko niż wyrażone przeze mnie, udzielił jednak odpowiedzi przeczącej na pierwsze pytanie prejudycjalne, przedstawiam poniżej następujące uwagi.

62. Drugie pytanie dzieli się na dwie części. W pierwszej części (pkt 2.1) sąd odsyłający zwraca się do Trybunału z pytaniem, czy warunek godziwej rekompensaty w rozumieniu art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 zostanie spełniony, jeżeli prawo do godziwego wynagrodzenia przewidziane w rozpatrywanych przepisach krajowych istnieje tylko w odniesieniu do udostępnienia nośników w obrocie osobom fizycznym, które wykorzystują je do celów prywatnych. Jak zauważyły wszystkie strony, które złożyły uwagi dotyczące drugiego pytania, odpowiedź na to pytanie może być tylko twierdząca. W tym względzie wystarczy bowiem zauważyć, że z brzmienia art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 wynika, iż jeżeli nośnik jest udostępniany w obrocie osobom fizycznym, które wykorzystują go do celów prywatnych, powstaje obowiązek zapłaty godziwej rekompensaty.

63. Interesująca jest druga część drugiego pytania prejudycjalnego (pkt 2.2), na którą należy odpowiedzieć, tylko jeżeli odpowiedź na pierwszą część pytania będzie twierdząca. W pytaniu tym sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o ustalenie, czy w przypadku gdy nośniki są udostępniane w obrocie osobom fizycznym, należy domniemywać, w braku dowodu przeciwnego, że osoby te wykorzystują je do celów prywatnych.

64. Jak wynika z pkt 32 niniejszej opinii, w wielokrotnie cytowanym wyroku w sprawie Padawan Trybunał orzekł, że jeżeli nośniki są udostępniane osobom fizycznym w celach prywatnych, to można domniemywać, iż osoby te wykorzystują je do zwielokrotniania utworów chronionych prawem autorskim. Sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy takie domniemanie może być rozszerzone, uznawszy, że jeżeli nośniki są udostępniane osobom fizycznym, można zakładać, iż osoby te wykorzystują je do celów prywatnych (a zatem na podstawie domniemania, o którym mowa w pkt 32 niniejszej opinii, można zakładać, że osoby te wykorzystują je do zwielokrotniania utworów chronionych).

65. W związku z tym należy zauważyć, że uzasadnienie domniemania uznanego przez Trybunał w pkt 54–56 wyroku w sprawie Padawan tkwi w okoliczności, że w praktyce prawie nie ma możliwości ustalenia, czy osoby fizyczne wykorzystują zakupione nośniki do zwielokrotniania utworów chronionych prawem autorskim do celów prywatnych, co powoduje powstanie obowiązku zapłaty godziwej rekompensaty. To właśnie z powodu braku takiej możliwości Trybunał orzekł, że jeżeli osoba fizyczna nabywa nośnik do celów prywatnych, to można domniemywać, iż wykorzystuje go do zwielokrotniania utworów chronionych. W powyższym kontekście uważam, iż działanie takiego domniemania będzie pozbawione znaczenia, jeżeli nie można przypuszczać, z zastrzeżeniem dowodu przeciwnego, że osoba fizyczna nabywająca nośnik będzie używać go do celów prywatnych. W rzeczywistości gdyby tak nie było, za każdym razem, gdy osoba fizyczna nabywa nośnik, powstałaby niepewność co do sposobu wykorzystania go przez tę osobę, a zatem odnośnie do istnienia lub braku obowiązku zapłaty godziwej rekompensaty⁴⁷.

66. Uważam zatem, że w świetle powyższego uzasadnienia należy udzielić odpowiedzi twierdzącej na drugie [lit. b)] pytanie prejudycjalne. Jak jednak wskazano w pkt 45 niniejszej opinii, w każdym razie konieczne jest, aby przypuszczenie wykorzystania nośnika zakupionego przez osobę fizyczną do celów prywatnych miało charakter domniemania wzruszalnego. W celu ewentualnego zwolnienia z góry

47 — Z wyjątkiem przypadku, który w praktyce wydaje się mało prawdopodobny, że przed sprzedażą osoba fizyczna będzie systematycznie oświadczać, w jaki sposób wykorzysta nośnik. De lege ferenda niewykluczone jest, że istnieje możliwość wprowadzenia metod mogących zobowiązać osobę fizyczną do złożenia powyższego oświadczenia, aby nie trzeba było stosować takiego domniemania. Ponadto zastosowanie domniemania może w przyszłości ulec marginalizacji ze względu na rozwój lub rozbudowę technologicznych metod sprzedaży utworów. Wydaje mi się zresztą, że uwagi te wykraczają poza kontekst niniejszej sprawy, która mieści się w istniejących granicach faktycznych i prawnych.

z zapłaty godziwej rekompensaty lub jej ewentualnego zwrotu osoba fizyczna lub podmiot zobowiązany do zapłaty godziwej rekompensaty powinien być w stanie wykazać, że nośnik został zakupiony w celach *wyraźnie* innych od wykonania kopii prywatnych lub dla potrzeb wykorzystania go do innych celów podlegających obowiązkowi zapłaty godziwej rekompensaty. W takim przypadku bezsporne jest, że zapłata godziwej rekompensaty nie będzie należna.

E – W przedmiocie trzeciego pytania prejudycjalnego

1. Uwagi ogólne i dopuszczalność

67. W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pierwsze lub na drugie [lit. a)] pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zwraca się w trzecim pytaniu prejudycjalnym do Trybunału o ustalenie, czy z art. 5 dyrektywy 2001/29 lub z innego przepisu prawa Unii wynika brak prawa do uzyskania godziwej rekompensaty przysługującej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, jeżeli organizacja ta jest prawnie zobowiązana do zapłaty połowy dochodów instytucjom społecznym i kulturalnym, a nie podmiotom uprawnionym do otrzymania wynagrodzenia.

68. Sąd odsyłający zmierza w szczególności do ustalenia, czy spoczywający na organizacjach zbiorowego zarządzania prawami autorskimi obowiązek określony w § 13 VerwGesG tworzenia instytucji w celach społecznych lub kulturalnych na rzecz podmiotów uprawnionych z tytułu praw autorskich oraz zapłacenia im połowy dochodów wynikających z „wynagrodzenia z tytułu czystych nośników” może być przyczyną sprzeczności austriackiego systemu godziwego wynagrodzenia z pojęciem godziwej rekompensaty, o którym mowa w dyrektywie 2001/29. W tym względzie sąd odsyłający ma dwie wątpliwości. Po pierwsze, twórcy muszą zadowolić się tylko połową odszkodowania pieniężnego za szkodę wyrządzoną na skutek wykorzystania ich utworów. Po drugie, sąd odsyłający odnosi się do ewentualnej dyskryminacji faktycznej twórców austriackich i zagranicznych w odniesieniu do możliwości korzystania z wyżej wymienionych instytucji społecznych lub kulturalnych.

69. W odniesieniu do tego pytania prejudycjalnego należy najpierw zająć stanowisko w sprawie niektórych kwestii dotyczących jego dopuszczalności.

70. Po pierwsze, uważam, że należy oddalić zarzut podniesiony przez rząd austriacki, że powyższe pytanie prejudycjalne jest niedopuszczalne, ponieważ, jak stwierdził sąd odsyłający, nie ma ono żadnego wpływu na wynik postępowania głównego. W tym względzie z utrwalonego orzecznictwa wynika, że – w świetle zasady domniemania zasadności pytań dotyczących wykładni prawa Unii, przedłożonych przez sąd krajowy – odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w sprawie takich pytań jest możliwa tylko wtedy, gdy wydaje się oczywiste, że wnioskowana wykładnia prawa Unii nie ma żadnego związku ze skutecznością lub przedmiotem postępowania głównego, gdy pytanie jest hipotetyczne lub gdy Trybunał nie posiada elementów faktycznych i prawnych, koniecznych do udzielenia przydatnej odpowiedzi na zadane mu pytania⁴⁸. Z postanowienia odsyłającego wyraźnie wynika, że sąd krajowy nie wyklucza możliwości, iż ewentualna niezgodność przepisów krajowych z dyrektywą 2001/29, stwierdzona po udzieleniu przez Trybunał odpowiedzi na trzecie pytanie prejudycjalne, może spowodować oddalenie żądania powoda w postępowaniu głównym. Jest zatem jasne, że sąd ten uważa, iż pytanie może być decydujące dla rozstrzygnięcia postępowania. W związku z powyższym moim zdaniem należy uznać to pytanie za dopuszczalne.

48 — Spośród bogatego orzecznictwa dotyczącego tego zagadnienia zob. ostatnio wyroki: z dnia 28 lutego 2012 r. w sprawie C-41/11 Inter-Environnement Wallonie i Terre wallonne, pkt 35; z dnia 29 marca 2012 r. w sprawie C-599/10 SAG ELV Slovensko i in., pkt 15 i przytoczone tam orzecznictwo.

71. Po drugie, uważam natomiast, że trzecie pytanie prejudycjalne należy uznać za niedopuszczalne w zakresie, w jakim odnosi się niejasno do każdego „innego przepisu prawa Unii”. W tym względzie Trybunał orzekł już, że na pytanie, które jest zbyt ogólne, nie można udzielić przydatnej odpowiedzi⁴⁹. Ponadto zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w postępowaniu prejudycjalnym sąd krajowy powinien koniecznie podać – po pierwsze – dokładne powody, dla których postanowił wystąpić z wnioskiem o interpretację niektórych przepisów prawa Unii i dla których uważa, że konieczne jest wydanie orzeczenia prejudycjalnego przez Trybunał odnośnie do tych przepisów. Po drugie, powinien przedstawić minimum wyjaśnień na temat powodów dokonania wyboru przepisów prawa Unii, o których wykładnię występuje, oraz związku między przepisami prawa Unii a przepisami krajowymi mającymi zastosowanie do sporu⁵⁰. Z powyższych wymagań wynika, że ogólne i pozbawione uzasadnienia odesłanie do każdego „innego przepisu prawa Unii”, zawarte w trzecim pytaniu prejudycjalnym, nie może być uznane za dopuszczalne. Ponadto taka wykładnia znajduje potwierdzenie w treści art. 94 lit. c), wprowadzonego do nowego regulaminu postępowania Trybunału, zgodnie z którym wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zawiera omówienie powodów, dla których sąd odsyłający rozpatruje kwestię wykładni lub ważności określonych przepisów prawa Unii Europejskiej, jak również związku, jaki dostrzega on między tymi przepisami a uregulowaniami krajowymi, które znajdują zastosowanie w postępowaniu głównym.

72. Uważam zatem, że Trybunał powinien wydać orzeczenie wyłącznie w odniesieniu do zagadnień pytania prejudycjalnego, które dotyczą dyrektywy 2001/29, jak wskazano w postanowieniu odsyłającym. Moim zdaniem, nie jest jednak konieczne, aby Trybunał odniósł się do poszczególnych argumentów przedstawionych przez strony w zakresie, w jakim sąd krajowy nie podniósł żadnego pytania w tym względzie⁵¹.

2. W przedmiocie trzeciego pytania prejudycjalnego

73. W odniesieniu do trzeciego pytania prejudycjalnego należy zauważyć, że zasadniczo sąd odsyłający wnosi do Trybunału o ustalenie, czy ewentualna niezgodność z dyrektywą 2001/29 przepisów krajowych przewidujących zapłatę połowy godziwej rekompensaty instytucjom społecznym i kulturalnym prowadzącym działalność na ich korzyść, a nie bezpośrednio twórcom, może zwolnić dłużnika z zapłaty należnej godziwej rekompensaty.

74. W związku z powyższym pragnę na wstępie zauważyć, że z zasad wyrażonych przez Trybunał, wymienionych w pkt 27 i 28 niniejszej opinii, wynika, iż pojęcie godziwej rekompensaty jest zdefiniowane jako odszkodowanie dla twórcy za szkodę poniesioną w wyniku zwielokrotnienia jego chronionego utworu bez zgody. Trybunał orzekł również, że z brzmienia art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 wynika, że prawo Unii stanowi, iż godziwa rekompensata dla twórcy jest prawem niezbywalnym. W związku z powyższym twórca musi *koniecznie* otrzymać zapłatę z tego tytułu⁵². Trybunał orzekł również, że wyjątek przewidziany w tym przepisie należy interpretować w sposób ścisły, a zatem nie może on wykraczać poza wyraźne brzmienie danego przepisu i dlatego nie może być stosowany do praw twórcy do wynagrodzenia⁵³. Ponadto zgodnie z orzecznictwem państwa członkowskie podlegają obowiązkowi osiągnięcia rezultatu polegającego na uzyskaniu godziwej rekompensaty w celu naprawienia szkody podmiotom uprawnionym z tytułu praw autorskich, poniesionej na terytorium państwa członkowskiego⁵⁴.

49 — Wyrok z dnia 28 marca 1979 r. w sprawie 222/78 Beneventi, Rec. s. 1163, pkt 20.

50 — Postanowienie z dnia 3 maja 2012 r. w sprawie C-185/12 Ciampaglia, pkt 5 i przytoczone tam orzecznictwo; wyrok z dnia 27 listopada 2012 r. w sprawie C-370/12 Pringle, pkt 84.

51 — Wyroki: z dnia 11 października 1990 r. w sprawie C-196/89 Nespoli i Crippa, Zb.Orz. s. I-3647, pkt 23; z dnia 16 września 1999 r. w sprawie C-435/97 WWF i in., Zb.Orz. s. I-5613, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo.

52 — Zobacz ww. w przypisie 7 wyrok w sprawie Luksan, pkt 100, 105, 108. Wyróżnienie moje.

53 — Ibidem, pkt 101.

54 — Wyżej wymienione w przypisie 7 wyroki : w sprawie Stichting de Thuiskopie, pkt 34, 36; w sprawie Luksan, pkt 106. Zobacz w szczególności pkt 87 niniejszej opinii.

75. Moim zdaniem logicznym następstwem tych zasad prawnych wynikających z orzecznictwa jest jednak fakt, że prawo do godziwej rekompensaty – niezbywalne i konieczne – musi być skutecznym prawem. Uważam zatem, że przepis prawa krajowego, który ogranicza wykonywanie tego prawa poprzez uniemożliwienie uzyskania przez podmioty uprawnione nawet tylko części rekompensaty, jest niezgodny z prawem Unii⁵⁵.

76. W związku z powyższym nie znajduję jednak żadnych okoliczności ani w prawodawstwie Unii, ani w orzecznictwie, które skłaniałyby do uznania, że państwa członkowskie powinny podlegać obowiązkowi zapłaty twórcom całości kwoty godziwej rekompensaty pieniężnej lub które uniemożliwiałyby państwom członkowskim wprowadzenie przepisów stanowiących, że część rekompensaty będzie świadczona w postaci pośredniej rekompensaty. Nie wydaje mi się, że wprowadzenie w przepisach krajowych form pośredniej rekompensaty dla twórców jest sprzeczne z pojęciem godziwej rekompensaty. Nie uważam także, że sprzeczna z pojęciem godziwej rekompensaty jest możliwość wprowadzenia przepisów stanowiących, że część rekompensaty będzie świadczona w postaci zbiorowej rekompensaty dla wszystkich twórców⁵⁶.

77. Oczywiście system, w którym cała zapłata z tytułu godziwej rekompensaty jest dokonywana w formie rekompensaty pośredniej lub zbiorowej, może być niezgodny z wymogiem skuteczności zawartym w pojęciu godziwej rekompensaty. Powstaje zatem pytanie, w jakim stopniu formy pośredniej rekompensaty mogą zapewnić skuteczność godziwej rekompensaty.

78. W związku z tym pragnę jednak zauważyć, że formy i metody podziału godziwej rekompensaty przez podmioty, które otrzymują płatności z tego tytułu, nie są szczegółowo uregulowane w prawie Unii, w związku z czym państwa członkowskie mają pewien margines swobody w ich ustaleniu, w granicach określonych przez prawo Unii. Trybunał nie może zatem zastąpić państw członkowskich w ustaleniu tych form i metod, ponieważ dyrektywa 2001/29 nie narzuca państwom żadnego szczególnego kryterium w tym względzie⁵⁷ oprócz skuteczności godziwej rekompensaty.

79. W odniesieniu w szczególności do działalności prowadzonych przez instytucje tworzone i finansowane zgodnie ze spornymi przepisami krajowymi uważam, że świadczenia z tytułu opieki społecznej dla twórców w ogóle i ich rodzin niewątpliwie mogą być rodzajem pośredniej i zbiorowej rekompensaty zgodnej z pojęciem godziwej rekompensaty i z celami dyrektywy 2001/29⁵⁸. Moim zdaniem podobne uwagi dotyczą także działań związanych z promocją kultury, które mogą sprzyjać nie tylko ochronie i rozwojowi kultury w ogóle, zgodnie zarówno z celami traktatu FUE⁵⁹, jak i celami samej ochrony prawa autorskiego⁶⁰, jak też bezpośrednio twórcom w postaci mniej lub bardziej konkretnej promocji ich utworów.

80. W odniesieniu do ewentualnej dyskryminacji twórców austriackich i zagranicznych w zakresie korzyści wynikającej z ewentualnych form pośredniej rekompensaty, moim zdaniem, do sądu odsyłającego należy ustalenie, czy w praktyce dyskryminacja ta rzeczywiście istnieje. Uważam jednak, że w przypadku gdy dostęp do tych świadczeń jest otwarty dla wszystkich twórców bez wyjątku, zarówno

55 — Zobacz także opinia rzecznik generalnej V. Trstenjak przedstawiona w dniu 6 września 2011 r. w ww. w przypisie 7 sprawie Luksan, pkt 168–177.

56 — Ewentualny zarzut, że taki system nie uwzględni w wystarczającym stopniu indywidualnego związku między szkodą wyrządzoną danemu twórcy a należną mu rekompensatą, można odeprzeć poprzez stwierdzenie, że – jak podniosła Komisja – wynagrodzenie za kopię na użytek prywatny musi być systemem nieprecyzyjnym, ponieważ, jak wspomniano w pkt 65 niniejszej opinii, obecnie w praktyce nie można ustalić, który utwór został zwielokrotniony przez danego użytkownika na określonym nośniku.

57 — Zobacz podobnie ww. w przypisie 35 wyrok w sprawie VEWA, pkt 35, w odniesieniu do kryteriów ustalenia wysokości wynagrodzenia przysługującego twórcom w przypadku użyczenia przez instytucje publiczne zgodnie z ww. w przypisie 32 dyrektywą 92/100.

58 — W tym względzie wydaje mi się wymowne odniesienie zawarte w motywie 11 dyrektywy 2001/29 do okoliczności, że jednym z celów skutecznego i ścisłego systemu ochrony praw autorskich jest zapewnienie niezależności oraz godności twórcom, artystom i wykonawcom.

59 — Zobacz art. 167 ust. 1 TFUE.

60 — Zobacz na przykład motywy 9 i 11 dyrektywy 2001/29 oraz motyw 3 i art. 6 dyrektywy 2006/115.

austriackich, jak i zagranicznych, a także jeżeli świadczenia kulturalne są skuteczną formą pośredniej rekompensaty, która może być wykorzystana bez wyjątku, chociaż niekoniecznie w jednakowym stopniu, zarówno przez twórców krajowych, jak i zagranicznych, nie występuje dyskryminacja mogąca spowodować niezgodność przepisów krajowych z prawem Unii.

81. Aby zatem udzielić konkretnej odpowiedzi na pytanie zadane przez sąd odsyłający, muszę również stwierdzić, że gdyby uznać, iż kwestia dotycząca podziału godziwej rekompensaty prowadzi do zwolnienia ze spoczywającego na dłużniku obowiązku jej zapłaty, twórcy nie otrzymaliby żadnego odszkodowania za szkodę poniesioną przez sprzedaż nośników w konkretnym przypadku. Wydaje mi się, że taki skutek jest sam w sobie sprzeczny z prawem Unii, a zatem niedopuszczalny⁶¹.

82. W związku z tym w świetle wszystkich powyższych uwag uważam, że w przypadku przepisów krajowych stanowiących, iż całość dochodów z tytułu zapłaty godziwej rekompensaty jest przeznaczona dla twórców w taki sposób, że połowa jest należna w postaci rekompensaty bezpośredniej, a połowa w postaci rekompensaty pośredniej, odpowiedź na pytanie prejudycjalne, czy dłużnik jest zwolniony z obowiązku zapłaty, może być tylko przecząca. Do sądu odsyłającego należy zresztą ocena, czy i w jakim zakresie zastosowanie spornych przepisów krajowych w postępowaniu głównym rzeczywiście wiąże się z formami pośredniej rekompensaty dla twórców⁶².

F – W przedmiocie czwartego pytania prejudycjalnego

83. W czwartym pytaniu prejudycjalnym sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o ustalenie, czy art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 lub inny przepis prawa Unii wyklucza prawo do otrzymania godziwej rekompensaty, jeżeli w innym państwie członkowskim została już wypłacona podobna rekompensata z tytułu wprowadzenia nośników do obrotu.

84. Z postanowienia odsyłającego wynika, że pytanie to opiera się na argumencie podniesionym przez spółki z grupy Amazon, będące pozwanymi w postępowaniu głównym, zgodnie z którym spółki te zapłaciły już w Niemczech kwotę tytułem godziwej rekompensaty za część nośników wprowadzonych do obrotu w Austrii. Spółki te podnoszą jednak, że ponieważ druga zapłata tytułem godziwej rekompensaty jest bezprawna, nie są one zobowiązane do płatności w Austrii⁶³.

85. W tym względzie należy na wstępie zauważyć, że stosownie do uwag zawartych w pkt 71–72 niniejszej opinii, moim zdaniem, należy uznać, że również czwarte pytanie prejudycjalne jest częściowo niedopuszczalne w zakresie, w jakim odnosi się ono ogólnie do wszelkich „innych przepisów prawa Unii”. Również co do tego pytania Trybunał może wydać orzeczenie dotyczące zagadnień wskazanych w postanowieniu odsyłającym, nie orzekając w sprawie argumentów podniesionych przez strony, lecz nie przedłożonych przez sąd krajowy.

86. Co do istoty sprawy uważam, że w zasadzie dwukrotna zapłata tytułem godziwej rekompensaty za ten sam nośnik jest niedopuszczalna. Z orzecznictwa powołanego w pkt 27–28 niniejszej opinii i kilkakrotnie wymienionego w niniejszej opinii wynika bowiem, że godziwa rekompensata stanowi naprawienie szkody poniesionej przez twórcę z powodu zwielokrotnienia utworu bez jego zgody. Wydaje mi się, że logiczną konsekwencją takiego rozumienia pojęcia godziwej rekompensaty jest fakt, iż w zasadzie odszkodowanie powinno mieć miejsce tylko raz w odniesieniu do użycia każdego nośnika

61 — Potrzeba zapewnienia w konkretnym przypadku skutecznej gwarancji zapłaty godziwej rekompensaty wyraźnie wynika z orzecznictwa Trybunału (zob. ww. w przypisie 7 wyrok w sprawie Stichting de Thuiskopie, pkt 39).

62 — Gdyby sąd odsyłający rzeczywiście uznał, że części dochodów uzyskanych tytułem godziwej rekompensaty nie są wykorzystywane jako pośrednie rekompensaty dla twórców, uważam, iż niewykluczone jest, że sąd ten mógłby również ewentualnie zmniejszyć roszczenia powoda.

63 — W swoim postanowieniu sąd odsyłający podkreśla jednak, że sporne jest, czy odnośnie do niektórych nośników wprowadzonych następnie do obrotu w Austrii zapłaty tytułem godziwej rekompensaty faktycznie miały już miejsce w Niemczech. Sąd pierwszej instancji nie mógł ustalić takich płatności, a sąd drugiej instancji pozostawił tę kwestię otwartą, stwierdzając, że nie ma ona znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu.

w związku ze zwielokrotnieniem podlegającym obowiązkowi zapłaty godziwej rekompensaty. Nie ma żadnego powodu uzasadniającego dwukrotną zapłatę godziwej rekompensaty. Moim zdaniem niedopuszczalny jest zatem argument podniesiony przez rząd polski, że w przypadku braku harmonizacji przepisów dotyczących godziwej rekompensaty swoboda uznania pozostawiona państwom członkowskim nie stanowi przeszkody do otrzymania drugiej zapłaty tytułem godziwej rekompensaty za ten sam nośnik⁶⁴.

87. Mimo to należy jednak stwierdzić, jak zresztą uczynił to sąd odsyłający, że Trybunał uznał istnienie spoczywającego na państwie członkowskim (w którym szkoda została wyrządzona) obowiązku osiągnięcia rezultatu polegającego na otrzymaniu godziwej rekompensaty w celu naprawienia szkody wyrządzonej twórcom przez wykorzystanie ich utworu. Trybunał orzekł bowiem, że jeżeli państwo członkowskie wprowadziło wyjątek dotyczący kopii na użytek prywatny w swoim prawie krajowym i jeżeli użytkownicy końcowi, którzy w prywatnym zakresie dokonują zwielokrotnienia chronionego utworu, zamieszkują na jego terytorium, to dane państwo członkowskie w ramach swoich kompetencji terytorialnych jest zobowiązane do zapewnienia skutecznego poboru godziwej rekompensaty w celu naprawienia szkody poniesionej przez osoby uprawnione na terytorium tego państwa⁶⁵.

88. Trybunał orzekł również, po pierwsze, że można domniemywać, iż szkoda podlegająca naprawieniu została wyrządzona na terytorium państwa członkowskiego, w którym zamieszkują użytkownicy końcowi dokonujący zwielokrotnienia utworu, a zatem wyrządzający szkodę⁶⁶, a po drugie, że okoliczność, iż zawodowy sprzedawca nośników do zwielokrotniania ma siedzibę w państwie członkowskim innym niż to, w którym zamieszkują nabywcy, nie ma wpływu na obowiązek osiągnięcia rezultatu, spoczywającego na państwach członkowskich⁶⁷.

89. W niniejszej sprawie nie ma jednak wątpliwości, że nośniki zostały zakupione przez użytkowników końcowych w Austrii, więc szkoda podlegająca naprawieniu poprzez zapłatę godziwej rekompensaty została wyrządzona w tym kraju. Zgodnie z wyżej wymienionym orzecznictwem na austriackich organach władzy spoczywa zatem obowiązek zapewnienia skutecznego poboru godziwej rekompensaty w celu naprawienia szkody wyrządzonej twórcom na terytorium Austrii. Moim zdaniem, w powyższym kontekście dłużnik z tytułu godziwej rekompensaty nie może zatem żądać zwolnienia z obowiązku jej zapłaty w Austrii, podnosząc, że zapłacił już tę rekompensatę w innym państwie członkowskim, w którym nie wyrządzono twórcy szkody uzasadniającej zapłatę godziwej rekompensaty. W przypadku gdy kwota tytułem godziwej rekompensaty rzeczywiście została zapłacona w innym państwie członkowskim, wówczas odzyskanie tej kwoty w danym państwie członkowskim za pomocą instrumentów prawnych stosowanych w danym porządku prawnym jest zadaniem dłużnika.

90. Spółki z grupy Amazon twierdzą, że w Niemczech nie mogą one dochodzić żadnych roszczeń, aby odzyskać godziwą rekompensatę, uiszczoną już za niektóre nośniki wprowadzone następnie do obrotu w Austrii. To jednak państwo członkowskie, w którym nienależna zapłata została dokonana, powinno zapewnić podmiotom niezobowiązanym do zapłaty godziwej rekompensaty odpowiednią możliwość uzyskania zwrotu nienależnych płatności tytułem godziwej rekompensaty, ewentualnie za pomocą powództwa wytoczonego przed krajowymi organami sądowymi.

64 — Wydaje mi się, że powyższy argument świadczy o tym, że w przypadku braku harmonizacji przepisów dotyczących godziwej rekompensaty na poziomie uregulowań krajowych mogą być przyjmowane bardzo różne i sprzeczne ze sobą rozwiązania.

65 — Wyżej wymienione w przypisie 7 wyroki: w sprawie *Stichting de Thuiskopie*, pkt 34, 36; w sprawie *Luksan*, pkt 106. Moim zdaniem takie zasadnicze stwierdzenie jest niezależne od okoliczności, czy w rozpatrywanej sprawie godziwa rekompensata została już zapłacona, czy jeszcze nie. Nie jest zatem istotny argument podniesiony przez spółki z grupy Amazon, zgodnie z którym orzecznictwo to nie ma zastosowania w niniejszej sprawie, ponieważ w tym przypadku godziwa rekompensata została już wypłacona w innym państwie członkowskim.

66 — Wyżej wymieniony w przypisie 7 wyrok w sprawie *Stichting de Thuiskopie*, pkt 35.

67 — *Ibidem*, pkt 41.

91. Oczywiście, gdyby w niniejszym przypadku rzeczywiście miała miejsce dwukrotna zapłata tytułem godziwej rekompensaty, wydaje mi się, że byłaby to godna potępienia konsekwencja niewystarczającej koordynacji ustawodawstwa państw członkowskich, spowodowana brakiem harmonizacji przepisów dotyczących godziwej rekompensaty. Zadaniem prawodawcy Unii będzie podjęcie interwencji poprzez zwiększenie poziomu harmonizacji przepisów krajowych, aby podobne sytuacje nie powtórzyły się w przyszłości⁶⁸.

V – Wnioski

92. W świetle powyższych uwag proponuję Trybunałowi, aby udzielił następujących odpowiedzi na pytania prejudycjalne zadane przez Oberster Gerichtshof:

- 1) Warunek godziwej rekompensaty w rozumieniu dyrektywy 2001/29 zostanie spełniony, jeżeli:
 - podmiotom uprawnionym, o których mowa w art. 2 dyrektywy 2001/29/WE, przysługuje prawo wykonywane wyłącznie przez organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, będącą przedstawicielem różnych posiadaczy praw autorskich, do godziwego wynagrodzenia niezależnie od tego, kto jako pierwszy wprowadza na rynku krajowym odpłatnie w celach handlowych nośniki przeznaczone do zwielokrotniania ich utworów, a
 - przepisy krajowe wprowadzają, po pierwsze, możliwość zwolnienia z góry z zapłaty godziwej rekompensaty podmiotów, osób fizycznych lub prawnych, wobec których można racjonalnie oczekiwać na podstawie obiektywnych okoliczności – nawet wyłącznie poszlakowych – że nabywają one nośniki w celach wyraźnie niezwiązanych z celami podlegającymi obowiązkowi zapłaty godziwej rekompensaty, a po drugie, ogólną możliwość otrzymania zwrotu tej godziwej rekompensaty we wszystkich przypadkach, w których wykazano, że wykorzystanie nośnika nie było działaniem mogącym wyrządzić szkodę twórcy utworu.
- 2) W świetle odpowiedzi udzielonej na pierwsze pytanie prejudycjalne uważam, że odpowiedź na drugie pytanie prejudycjalne nie jest konieczna. W przypadku gdyby Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uznał, że udzielenie powyższej odpowiedzi jest konieczne, proponuję, aby miała ona następujące brzmienie:
 - warunek „godziwej rekompensaty” w rozumieniu dyrektywy 2001/29 zostaje spełniony, jeżeli prawo do godziwego wynagrodzenia przysługuje tylko w razie udostępnienia nośników do zwielokrotniania w obrocie osobom fizycznym, które wykorzystują je do celów prywatnych, a
 - w razie udostępnienia nośników do zwielokrotniania w obrocie osobom fizycznym należy domniemywać, że w braku przeciwnego dowodu wykorzystują one te nośniki do celów prywatnych. W celu ewentualnego zwolnienia z góry z zapłaty godziwej rekompensaty lub jej ewentualnego zwrotu musi istnieć możliwość wykazania, że osoba fizyczna nabyła nośnik w celach wyraźnie innych od wykonania kopii prywatnych lub wykorzystania go do innych celów podlegających obowiązkowi zapłaty godziwej rekompensaty.
- 3) Z dyrektywy 2001/29 nie wynika, że prawo do otrzymania godziwej rekompensaty nie przysługuje, w przypadku gdy przepisy krajowe stanowią, iż całość dochodów z tytułu zapłaty godziwej rekompensaty jest przeznaczona dla twórców w taki sposób, że połowa jest należna w postaci rekompensaty bezpośredniej, a połowa w postaci rekompensaty pośredniej. To jednak

68 — Moim zdaniem to właśnie w tym kontekście oraz w świetle kończącego sprawę wyroku Trybunału należy rozumieć uwagi rzecznika generalnego N. Jääskinena zawarte w opinii z dnia 10 marca 2011 r. w ww. w przypisie 7 sprawie Stichting de ThuisKopie, pkt 55.

do sądu odsyłającego należy ocena, czy i w jakim zakresie stosowanie przepisów krajowych w danym przypadku wiąże się z formami pośredniej rekompensaty bez dyskryminacji między różnymi kategoriami twórców.

- 4) Jeżeli szkoda podlegająca naprawieniu została wyrządzona na terytorium państwa członkowskiego, przepisy dyrektywy 2001/29 nie wykluczają prawa do otrzymania godziwej rekompensaty w tym państwie członkowskim, jeżeli w innym państwie członkowskim została już wypłacona podobna rekompensata z tytułu wprowadzenia nośników do obrotu. Państwo członkowskie, w którym doszło do nienależnej zapłaty, musi jednak zagwarantować tym, którzy nie są zobowiązani do zapłacenia godziwej rekompensaty, odpowiednią możliwość uzyskania, ewentualnie na drodze powództwa wnoszonego do krajowych organów sądowych, zwrotu dokonanej zapłaty z tytułu godziwej rekompensaty, która była nienależna.